

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

БРИЛЬ ЮЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА

УДК 378:[002.1+02] (477) «19/20» (043.3)

**РОЗВИТОК ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ
У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
(КІНЕЦЬ XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дрогобич – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Квас Олена Валеріївна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
кафедра загальної та соціальної педагогіки,
завідувач.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік Ольга Василівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
кафедра педагогіки, професор;

кандидат педагогічних наук, доцент
Миськів Ірина Сергіївна,
Національний університет
«Львівська політехніка»,
Інститут гуманітарних та соціальних наук,
кафедра іноземних мов, доцент.

Захист дисертації відбудеться 30 жовтня 2018 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, 2-й поверх, к. 20.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://ddpu.drohobych.net> та у бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка за адресою: 82100, м. Дрогобич, вул. Лесі Українки, 2.

Автореферат розісланий 27 вересня 2018 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Т. І. Пантюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Глобалізація суспільного розвитку, світові інтеграційні процеси актуалізують значення високоякісного документно-інформаційного забезпечення усіх видів діяльності, зокрема управлінської діяльності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, установ, організацій та підприємств різних сфер суспільно-політичного, економічного, соціально-комунікативного й культурного життя країни. Розроблення теоретичних і практичних засад документознавства для удосконалення роботи з документами визначають потребу в кваліфікованих фахівцях документно-інформаційної сфери, які вміють працювати з різними видами та великими обсягами інформації; володіють особливостями впровадження і функціонування сучасних систем електронного документообігу та урядування; забезпечують підвищення рівня уніфікації й стандартизації управлінських документів; використовують новітні інформаційно-комп'ютерні та інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності; створюють інформаційні системи, ресурси, продукти та послуги; здійснюють реалізацію та управління проектами в предметній сфері діяльності; аналізують проблеми в галузі документно-інформаційної, бібліотечної та архівної справи з метою їх попередження і знаходження оптимальних засобів їх розв'язання.

Реформування національної системи освіти України та модернізація її змісту відбувається в умовах інтеграції у європейський та світовий освітні простори на основі досвіду кращих практик освітянської діяльності з 90-х рр. ХХ ст. Ці інтеграційні процеси зумовлюють доцільність забезпечення якісно нового рівня освіти щодо створення, обробки, пошуку, розповсюдження, акумулювання, архівування, зберігання, забезпечення доступу до інформації та знань із використанням сучасних інноваційних технологій. Відтак вітчизняна педагогіка потребує певних змін у підходах до підготовки майбутніх фахівців і формування змісту освіти в умовах компетентнісного підходу з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Відповідні трансформації доцільні, зокрема, й в документознавчій освіті.

Безперечно, важливим кроком на шляху вдосконалення підготовки фахівців є набуття чинності законів України «Про вищу освіту» (01.07.2014 р.) та «Про освіту» (05.09.2017 р.), які передбачають перехід від підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» – «спеціаліст», «магістр» – «кандидат наук» до освітньої моделі, яка базується на трирівневому циклі підготовки фахівців «бакалавр» – «магістр» – «доктор філософії» та зорієнтована на підвищення рівня якості української освіти.

Теоретичні доробки та практичні рекомендації щодо дослідження зміни освітньої парадигми перебувають лише на початковій стадії. У зв'язку з цим бракує вітчизняних історико-педагогічних напрацювань з питань розвитку документознавчої освіти у контексті євроінтеграційних процесів, особливостей професійної підготовки фахівців документно-інформаційної діяльності, розроблення та впровадження освітніх стандартів із визначенням системи компетентностей.

Для осмислення процесів професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери в системі вищої освіти України вагоме значення має вивчення наукових доробків учених-теоретиків і практиків, які безпосередньо, опосередковано чи дотично торкалися цієї проблематики та підтверджують актуальність дослідження. Так, проблемам вищої освіти України в контексті інтеграційних процесів надається значна увага у працях вітчизняних дослідників: В. Андрущенка, М. Братка, Г. Васяновича, А. Вихруща, М. Головатого, Л. Гриневич, О. Дубасенюк, М. Євтуха, Г. Клімова, В. Кременя, В. Лугового, О. Мещанінова, І. Миськів, У. Науменко, Л. Овсянкіної, В. Огнев'юка, В. Пашкова, О. Плахотнік, С. Сисоєвої, І. Соколової, М. Степка, В. Шинкарука та ін.

Особливе значення також мають наукові публікації, присвячені окремим питанням документознавчої освіти: як об'єкта педагогічного дослідження (В. Бездрабко, Г. Власової, Н. Гайсинюк, Л. Демчиної, С. Дубової, О. Карпенко, Л. Квасюк, О. Кириленка, С. Кулешова, Н. Кушнарченко, І. Нілової, Ю. Палехи, Л. Петрової, М. Слободяника, В. Спрінсяна, Л. Філіпової, Г. Швецової-Водки та ін.); використання компетентнісного підходу в системі підготовки майбутніх документознавців (Н. Барабанової, Г. Малик, Н. Назаренко, М. Слободяника, Л. Філіпової, О. Янишин та ін.); розроблення документознавчої професіології (О. Матвієнко, І. Морозюк, Ю. Палехи, Л. Філіпової та ін.).

Окремі аспекти досліджуваної проблеми професійної підготовки фахівців документно-інформаційного профілю за кордоном знайшли відображення у працях відомих вітчизняних учених-теоретиків і практиків документознавчої науки, з-поміж них: І. Антоненко, В. Бездрабко, О. Воеводіна, С. Кулешова, Г. Малик, І. Прокопенко, Б. П'ятничка, І. Сілютіної, В. Спрінсяна, Л. Філіпової та ін.

Проблематику професійної підготовки фахівців суміжних галузей знань висвітлено у працях В. Баби́ча, Н. Березюк, О. Волкотруб, В. Загуменної, Л. Каліберди, О. Олійника, М. Палієнко, К. Селіверстової, О. Сербіна, Е. Сукіасяна, С. Чуканової, Т. Ярошенко та ін.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених окремим проблемам професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери в системі вищої освіти України, вона ще не стала цілісним історико-педагогічним науковим дослідженням. Це й зумовило вибір теми дослідження: **«Розвиток документознавчої освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів (кінець XX – початок XXI століття)»**.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів» (номер державної реєстрації 0108U007644).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 16 від 27.09.2017 р.).

Мета дослідження – виявити особливості, проаналізувати змістовий компонент підготовки, узагальнити теоретичні та практичні засади розвитку вітчизняної документознавчої освіти у контексті євроінтеграційних процесів наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. задля підвищення ефективності підготовки фахівців в умовах сьогодення.

Відповідно до мети дослідження передбачено розв’язання таких **завдань**:

1. Висвітлити методологічні підходи та здійснити аналіз поняттєво-термінологічного апарату дослідження.

2. Проаналізувати історичні передумови, з’ясувати особливості становлення та виділити основні етапи розвитку документознавчої освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів.

3. Охарактеризувати підходи до формування та реалізації змістового компонента освітніх програм і навчальних планів підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності з урахуванням суспільно-економічних змін досліджуваного періоду.

4. Висвітлити особливості міжнародного освітнього досвіду підготовки фахівців документно-інформаційної сфери.

5. Розглянути процес реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери.

6. Визначити подальші перспективи розвитку вітчизняної документознавчої освіти з використанням методології педагогічного прогнозування.

Об’єкт дослідження – вища документознавча освіта України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).

Предмет дослідження – становлення та розвиток системи професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери в Україні та її змістового компонента в контексті євроінтеграційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення:

– *філософії освіти та філософські концепції функціонування і розвитку освітніх систем у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів* (В. Андрущенко, А. Герасимчук, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай, М. Михальченко, Н. Скотна, В. Скотний та ін.);

– *історії розвитку загальної і професійної освіти* (Л. Баїк, М. Барна, А. Бойко, А. Вихрущ, О. Волинська, Д. Герцюк, Н. Дем’яненко, О. Дубасенюк, М. Євтух, Т. Завгородня, С. Золотухіна, О. Квас, В. Кемінь, І. Киричок, В. Кравець, І. Курляк, М. Левківський, І. Лікарчук, В. Луговий, Н. Мукач, Н. Нічкало, М. Лук’яненко, О. Любар, І. Миськів, Л. Оршанський, М. Пантюк, Т. Пантюк, Д. Пенішкевич, О. Плахотнік, М. Чепіль та ін.);

– *аксіології* (І. Аносов, І. Бех, С. Гончаренко, Т. Калюжна, В. Крижко, Т. Кузнєцова, Л. Москальова, О. Невмержицька, З. Павлютенкова, Ю. Пелех, О. Полякова, В. Сухомлинський, О. Удод, Є. Шиянов та ін.);

– *педагогічних, психологічних, соціологічних, соціокультурних, досліджень проблеми документознавчої освіти України, що ґрунтуються на розвиткові документознавчої науки, теорії та практики соціальних комунікацій і сучасних ІКТ* (В. Бездрабко, Г. Власова, Н. Гайсинюк, Л. Демчина, С. Дубова, О. Карпенко,

Л. Квасюк, О. Кириленко, С. Кулешов, Н. Кушнарченко, Г. Малик, О. Матвієнко, І. Морозюк, Н. Назаренко, І. Нілова, Ю. Палеха, Л. Петрова, М. Слободяник, В. Спрінсян, Л. Філіпова, Г. Швецова-Водка та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань використано комплекс методів наукового дослідження: *загальнонаукові* (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація, систематизація, узагальнення), що дало змогу аналітично опрацювати наукові джерела, з'ясувати стан дослідженості проблематики, обґрунтувати висновки; *міждисциплінарний* (з метою створення умов для реалізації зв'язків між різними науками, зокрема педагогікою, історією, документознавством, і забезпечення інтеграції нових цілісних знань про досліджуваній об'єкт з метою комплексного застосування на практиці); *термінологічний* (забезпечив розкриття сутності предмета дослідження шляхом виявлення та уточнення значень основоположних понять); *проблемно-хронологічний* (для визначення класифікаційних ознак етапів розвитку документознавчої освіти в Україні); *історико-системний* (зادля вивчення становлення й розвитку вітчизняної документознавчої освіти наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. як цілісної системи); *історико-порівняльний* (для порівняння подій, явищ, фактів, поглядів на досліджувану проблематику); *груповий та кластерний аналіз* (для з'ясування закономірностей впливу процесу комп'ютеризації та технічних інновацій на окремі професії документно-інформаційної сфери, серед усього бібліотечної та архівної справи); *педагогічне прогнозування* (з метою виявлення тенденції розвитку та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цілісної системи професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери, а також бібліотечної й архівної справи в умовах комп'ютеризації, які визначають потреби та вимоги ринку праці на сучасному етапі та в перспективі, враховують зміни у науці, техніці та соціально-економічних відносинах).

Джерельна база дослідження: Дослідження спиралося на: 1) дисертаційні дослідження, автореферати, періодичні видання, матеріали науково-практичних конференцій, публікації з питань загальної педагогіки та історії педагогіки, серед усього теорії та практики розвитку документознавчої освіти, розміщених у фондах бібліотек та науково-дослідних інституцій; 2) освітні програми та навчальні плани закладів вищої освіти України і закордонних освітніх інституцій, в яких здійснюється підготовка фахівців документно-інформаційної сфери; 3) статистичні відомості й інформаційні матеріали державних установ України, інформаційних ресурсів і баз даних, а також довідкові видання; 4) нормативно-правові документи органів державної влади України в сфері освіти та документознавства; 5) документи, які заклали концептуальні та нормативні основи інтеграції в межах європейського простору вищої освіти.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 1994–2015 рр. Нижня хронологічна межа зумовлена прийняттям Кабінетом Міністрів України Постанови за № 311 від 16.05.1994 р. про створення у структурі Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України (з 1999 р. – Державний комітет архівів України; з 2010 р. – Державна архівна служба України) спеціалізованої наукової інституції у сфері архівної справи та документознавства – Українського

державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (з 2001 р. – Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства), яка була орієнтована на розроблення документознавчої проблематики та проведення документознавчих досліджень. Ця подія стала першим і вагомим поштовхом до започаткування у системі вітчизняної вищої освіти нової на той час спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Верхня хронологічна межа визначається ухваленням Верховною Радою України Закону України «Про вищу освіту» за № 1556-VII від 01.07.2014 р. та прийняттям Кабінетом Міністрів України Постанови за № 266 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», що свідчать про початок нового етапу в розвитку документознавчої освіти та набуття якісно нових ознак вищої освіти України. Зокрема, відбулася трансформація спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» у комплексну інтегровану спеціальність «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що розширило предметне поле науково-педагогічних досліджень і професійної діяльності фахівців.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у науковому осмисленні, узагальненні закономірностей та особливостей історико-педагогічного досвіду розвитку системи професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери, визначенні шляхів і напрямів удосконалення вітчизняної документознавчої освіти у закладах вищої освіти:

- *уперше* здійснено системний історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку документознавчої освіти України у контексті євроінтеграційних процесів (кінець XX – початок XXI ст.);

- *висвітлено* міждисциплінарні методологічні засади, які ґрунтуються на комплексі підходів, методів, теорій і концепцій, що властиві таким наукам, як педагогіка, історія, філософія, документознавство;

- *проаналізовано* поняттєво-термінологічний апарат дослідження, зокрема, відображено багатоаспектність міждисциплінарного наукового поняття «освітній простір», *визначено* зумовленості та взаємозалежності освітнього простору й освітнього середовища, *розкрито* компоненти освітнього середовища закладу вищої освіти, який здійснює професійну підготовку фахівців з документознавства, *уточнено* значення понять «документ», «електронний документ», «документознавча освіта», «компетенції фахівця з документознавства та інформаційної діяльності»;

- *представлено* періодизацію розвитку вітчизняної документознавчої освіти: виокремлено й охарактеризовано чотири етапи (I етап (з 1994 до 2003 р.) – формування і становлення системи вітчизняної документознавчої освіти; II етап (з 2004 до 2007 р.) – уніфікація підходів до підготовки фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в закладах вищої освіти України; III етап (з 2008 до 2013 р.) – активний розвиток документознавчої освіти, який полягав у вдосконаленні системи професійної підготовки фахівців, зокрема її змістового наповнення, і розбудові мережі освітніх закладів; IV етап (з 2014 р. до сьогодення) – реформування чинної системи підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери, закріплення нової назви інтегрованої

спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відповідно до європейського вектора розвитку України);

– *визначено* особливості реформування документознавчої освіти України в контексті євроінтеграційних процесів освітнього простору;

– *охарактеризовано* практику формування і реалізації змістового компонента документознавчої освіти провідними закладами вищої освіти та культури України з урахуванням суспільно-економічних змін досліджуваного періоду;

– *проаналізовано* освітні програми та окремі елементи організації освітнього процесу підготовки фахівців документно-інформаційної сфери у вищій школі розвинених країн світу (США, Канади, Великої Британії, Ірландії, Королівства Данія, Франції, Іспанії, Італії та Австралії) з метою імплементації досвіду і кращих освітніх практик у вітчизняну систему освіти;

– *розкрито* процес реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери;

– *окреслено* подальші перспективи розвитку вітчизняної документознавчої освіти на основі методології педагогічного прогнозування у ракурсі зміни кон'юнктури ринку праці й впливу комп'ютеризації та технологічних інновацій на професії документно-інформаційної сфери.

Практичне значення дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти та студентами під час розробки та вивчення навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Педагогіка вищої школи», «Документознавство», «Документознавча професіологія», спецкурсів варіативних частин освітніх програм підготовки фахівців, проведення практичних, семінарських занять; при написанні навчальних програм, підготовці підручників, навчальних посібників і методичних вказівок для студентів закладів вищої освіти, а також у процесі перепідготовки фахівців документно-інформаційної сфери.

Результати дослідження, обґрунтовані провідні поняття і дані можуть застосовуватися вітчизняними дослідниками як перевірені наукові матеріали для проведення історико-педагогічних і компаративно-педагогічних досліджень з метою вивчення і проектування подальшого розвитку теорії та реалізації на практиці запропонованих наукових положень для документознавчої освіти в Україні та інших країн, наукового обґрунтування і розроблення стратегій модернізації освітньої системи в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України.

Основні результати дослідження **впроваджено** в освітній процес кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 261 від 06.03.2018 р.); кафедри теорії та практики управління факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (акт № 3010/26 від 27.02.2018 р.); Інституту журналістики Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 17 від 01.03.2018 р.); Коледжу інформаційних технологій та землевпорядкування Національного авіаційного університету (довідка № 224 від 05.04.2018 р.); Бучанської Української гімназії (довідка № 08 від 23.02.2018 р.).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення, результати та висновки дисертації обговорювалися на міжкафедральному науковому семінарі з педагогічних спеціальностей Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та були представлені на наукових конференціях різних рівнів, зокрема:

міжнародних – «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики» (м. Київ, 2013); «Документ, мова, соціум: теорія та практика» (м. Київ, 2013); «Трансформаційні процеси в освіті і культурі» (м. Одеса – Київ – Варшава, 2013); «Пріоритети сучасних суспільних наук в трансформаційних умовах» (м. Львів, 2013); «Документ, мова, соціум: теорія та практика» (м. Київ, 2014); «Великі війни, великі трансформації: історична соціологія 20-го століття, 1914–2014» (м. Київ, 2014); «Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи» (м. Львів, 2014); «Держава та глобальні соціальні зміни: історична соціологія панування та спротиву в епоху модерну» (м. Київ, 2015); «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук» (м. Київ, 2016); «Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст» (м. Дрогобич, 2017); «Science, Research, Development Pedagogy» (Німеччина, м. Берлін, 2018).

всеукраїнських – «Освіта і наука в Україні» (м. Дніпропетровськ, 2013); «Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2015); «Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах» (м. Дніпропетровськ, 2016).

Публікації. Основні результати дослідження відображені у 19 публікаціях, з яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні з наряду, за якими підготовлено дисертацію, 13 у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків та списку використаних джерел (загалом 290 найменувань, серед яких 84 іноземні джерела), 4 додатки. Роботу ілюстровано 3 рисунками, 7 таблицями. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, із них 179 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано її мету та основні завдання; визначено об'єкт, предмет, методи дослідження і хронологічні межі; охарактеризовано теоретичну основу та джерельну базу; висвітлено наукову новизну й практичне значення отриманих результатів; вказано на зв'язок роботи з науковим планом науково-дослідницької роботи; наведено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача.

У *першому розділі* – «**Теоретико-методологічні засади дослідження системи документознавчої освіти в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ століття)**» – на основі аналізу наукової літератури та джерельної бази дослідження з'ясовано ступінь дослідженості проблеми; розкрито теоретико-

методологічну основу та поняттєво-термінологічний апарат; проаналізовано передумови становлення, етапи й особливості історико-педагогічного розвитку системи вітчизняної документознавчої освіти; розглянуто окремі проблеми реформування документознавчої освіти в контексті євроінтеграційних процесів освітнього простору.

Методологія дослідження поставлених завдань зумовила вивчення її предмета на основі комплексу підходів, методів, теорій і концепцій, які використовуються у педагогіці, історії, філософії, документознавстві та інших наукових дисциплінах, що дало змогу встановити зв'язки між цими науками та отримати цілісні знання про досліджуваний об'єкт з метою комплексного застосування їх у практичній діяльності як закладів вищої освіти, так і науково-педагогічних колективів.

Здійснено аналіз поняттєво-термінологічного апарату дослідження з огляду на історичне підґрунтя та сучасні підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до розуміння поняття «освітній простір» як середовища професійної підготовки та особистісного розвитку фахівців, зокрема й документознавців. Уточнено поняття «документ», «електронний документ», «документознавча освіта» і «компетенції фахівця з документознавства та інформаційної діяльності».

З'ясовано, що освітній простір є багатоаспектним поняттям і складною ієрархічною структурою з відповідними механізмами його структурування. Окрім того, виокремлено основні компоненти освітнього середовища закладу вищої освіти, які забезпечують формування й розвиток особистості майбутнього фахівця у процесі виховання і навчання: 1) *суб'єктно-ресурсний*, який визначає суб'єктів освітнього середовища та умови здійснення їхньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії (студенти ↔ педагогічний колектив, який включає професорсько-викладацький та адміністративно-управлінський склад, навчально-допоміжних працівників); 2) *матеріально-технічний*, який визначає матеріально-технічний потенціал закладу вищої освіти з метою створення належних умов для вдосконалення освітнього процесу в контексті вимог Болонської декларації щодо підготовки висококваліфікованих фахівців, розвитку соціальної інфраструктури закладу вищої освіти; 3) *технологічний*, який визначає рівень технологізації закладу освіти з метою подальшої модернізації, модифікації, раціоналізації педагогічного процесу, виведення його на якісно новий рівень – інноваційно-педагогічний процес, який сприятиме розвитку новітнього ресурсу особистості та забезпечуватиме подальший прогресивний розвиток закладу вищої освіти, що базується на використанні досягнень науки і передового досвіду; 4) *нормативно-правовий*, який визначає систему нормативно-правових, організаційно-розпорядчих, навчально-методичних та інших документів, які регламентують освітню діяльність закладу вищої освіти; 5) *адміністративно-управлінський*, який визначає організаційну структуру закладу вищої освіти, а також керівний склад та підрозділи (ректор, проректори, декани, інститути, факультети, кафедри, лабораторії, бухгалтерія, відділ кадрів тощо); 6) *науково-методичний*, який визначає методики, технології навчання, сприяє академічній мобільності та підвищенню рівня якості підготовки і ефективності наукових досліджень.

Визначено, що процес становлення та розвитку документознавчої освіти в Україні був зумовлений низкою соціально-політичних, соціально-економічних та інформаційно-технологічних чинників й умов, а саме: демократичні перетворення і проголошення незалежності України; розвиток профільних науково-дослідних установ; формування нормативно-правової та нормативно-методичної бази українського документознавства; розвиток відкритого інформаційного суспільства, що базується на демократії, ринковій економіці, використанні інформаційно-комунікаційних технологій та розвиненій мережі телекомунікацій, які у своїй єдності забезпечують доступ до інформації та її використання; долучення України 19 травня 2005 р. до процесу інтеграції національної системи вищої освіти в загальноєвропейський освітній простір, з підтримкою принципів та цілей, які визначені у Болонській декларації «Європейський простір у сфері вищої освіти»; визначення європейського вектора розвитку України.

Проблемно-хронологічний підхід до дослідження розвитку документознавчої освіти в Україні надав можливість проаналізувати три основні етапи розвитку: перший (1994–2003) – формування, становлення і розбудова наукової та освітньої інфраструктури українського документознавства; другий (2004–2007) – уніфікація підходів до підготовки фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність»; третій (2008–2013) – активний розвиток і вдосконалення вітчизняної документознавчої освіти; четвертий (2014 – до сьогодні) – реформування вищої документознавчої освіти України з метою модернізації її змісту, підвищення рівня ефективності підготовки фахівців документознавчого профілю, впровадження інноваційних методів навчання, забезпечення неперервності освіти впродовж життя, адаптації вітчизняної документознавчої освіти до вимог ринку праці у контексті інтеграції її в європейський та світовий освітні простори.

Визначено, що на трансформацію документознавчої освіти, що є одним зі складників комплексного динамічного розвитку соціальної, економічної, культурної та наукової діяльності суспільства й особистості, вплинули процеси реформування української системи освіти, які закладені в чинному Законі України «Про вищу освіту».

Здійснено порівняльний аналіз Переліків галузей знань і спеціальностей 2006, 2010 та 2015 р. щодо провадження документознавчої освіти в Україні, зокрема підготовки фахівців у межах спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Аналіз Переліків 2006 та 2010 р. показав, що означена спеціальність належала до галузі знань «Культура», до розділу «Гуманітарні науки та мистецтво». Відповідно у новому Переліку (2015) відбулося об'єднання двох окремих галузей знань «Культура» та «Мистецтво» в одну – «Культура і мистецтво» з низкою спеціальностей. Зі свого боку, відповідно до розроблених і затверджених таблиць відповідностей переліків галузей знань та спеціальностей, спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» співвідноситься з інтегрованою спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», яка розширює предметне поле діяльності, відкриваючи нові горизонти розвитку.

З'ясовано, що освітні реформи та євроінтеграційні тенденції в Україні активізували пошук педагогічною наукою і практикою шляхів підвищення рівня ефективності освітнього процесу та вдосконалення усіх його складників.

У другому розділі – **«Змістовий компонент підготовки фахівців документно-інформаційної сфери в Україні у контексті євроінтеграційних процесів»** – охарактеризовано підходи до формування і реалізації змістового компонента документознавчої освіти закладами вищої освіти України у досліджуваній період; виявлено особливості міжнародної практики підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери; розглянуто процес реалізації компетентнісного підходу в документознавчій освіті, а також проаналізовано структури професійних компетенцій документознавців і вимоги професійних асоціацій та організацій до фахівців; окреслено перспективи розвитку вітчизняної документознавчої освіти, визначених на основі педагогічного прогнозування.

У ретроспективі охарактеризовано підходи до формування та реалізації змістового компонента документознавчої освіти закладами вищої освіти України, що відповідали галузевому профілю «Культура» та поширювали передовий педагогічний досвід – Київський національний університет культури і мистецтв, Харківська державна академія культури, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.

З'ясовано, що труднощі становлення та розвитку документознавчої освіти спричинені розмаїттям підходів до формування змісту підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, що, своєю чергою, зумовлене відсутністю в українській науці єдиної концепції документознавства і підготовки фахівців цієї галузі. Тому в Харківському державному інституті культури (з 1998 р. – Харківська державна академія культури) застосовувався інформаційний підхід до формування змістового компонента підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності. Науково-педагогічні колективи закладів вищої освіти та культури вбачали у цьому підході спрямованість на розвиток інформаційного складника спорідненої спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія». На противагу цьому підходу в Державній академії керівних кадрів культури і мистецтв (з 2010 р. – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв) одночасно практикували два підходи до спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність». Перший – базувався на «класичній» концепції документознавства, автором якої був С. Кулешов, інший – на інформаційній концепції документознавства М. Слободяника.

Визначено, що одними із нормативних документів закладів вищої освіти та культури, які відображали зміст підготовки майбутніх фахівців на різних етапах розвитку вітчизняної документознавчої освіти, стали навчальні плани освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст» і «магістр». Аналіз та оцінювання на етапі становлення і реалізації їхнього змістового компонента виявили недоліки, зумовлені недостатньою відпрацьованістю переліків та логічно-структурних схем викладання навчальних дисциплін фундаментального і професійно орієнтованого циклів підготовки, які потребували суттєвого

доопрацювання й удосконалення з метою комплексного відображення всієї повноти документознавчого та інформаційного складників підготовки фахівців, їх професійної діяльності у майбутньому.

Безперечно, завдяки зусиллям педагогічних колективів з кожним наступним навчальним роком удосконалювалися підходи до формування змісту освітніх програм і навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з документознавства, а спеціальність «Документознавство та інформаційна діяльність» поширювалася серед вітчизняних закладів вищої освіти різного профілю (як універсальних, так і галузевих, як гуманітарних, так і технічних) і різної форми власності (державної та приватної).

Виявлено особливості міжнародної практики професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери та виділено певні спільні ознаки системи фахової підготовки у вищих університетських школах бібліотечної та інформаційної освіти країн з передовим освітнім досвідом у галузі керування документаційними процесами: по-перше, професійна підготовка фахівців характеризується системністю, різнорівневістю, спеціалізованістю, практичною зорієнтованістю, сертифікованістю; по-друге, підготовка фахівців здійснюється відповідно до вузьких спеціалізацій, зокрема «Керування документаційними процесами», «Керування архівами та документаційними процесами», «Архіви та інформаційні технології»; по-третє, змістове наповнення освітніх програм підготовки фахівців з керування документаційними процесами відповідає сучасним потребам інформаційного суспільства, економіки знань та рівню розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Доведено, що врахування цього освітнього досвіду надає можливість переглянути вітчизняну систему та зміст підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери в Україні, а здобутки освітніх систем зарубіжних країн можуть стати у нагоді для розробки вітчизняних освітніх стандартів і програм підготовки з орієнтацією на компетентнісний підхід з метою забезпечення професійної мобільності майбутніх фахівців документознавчого профілю й підвищення адаптації їх до потреб сучасного ринку праці не лише в нашій країні, а й у всьому світі.

Проаналізовано різні структури професійних компетенцій фахівців з документознавства та інформаційної діяльності, розроблені вітчизняними вченими-документознавцями (Г. Малик, О. Матвієнко, Н. Назаренко, М. Слободяник, Л. Філіпова та ін.), що сприяли реалізації компетентнісного підходу в систему документознавчої освіти. Відтак компетентнісний підхід у процесі фахової підготовки забезпечує формування у майбутніх фахівців ключових й професійних компетенцій, що утворюють цілісну систему професійних знань, умінь і практичних навичок для застосування їх у документно-інформаційній, інформаційно-аналітичній, інформаційно-технологічній, інформаційно-комунікативній, організаційно-управлінській, діловодній діяльності тощо.

Розглянуто окремі положення компетентнісного підходу, компетентнісні профілі та вимоги до фахівців документно-інформаційної сфери, задекларовані у професійних стандартах, статутах й інших нормативно-методичних документах профільних організацій та асоціацій Європи, Канади і США.

На основі методології педагогічного прогнозування проаналізовано можливий вплив комп'ютеризації та технологічних змін на ринок праці. З метою розробки прогнозів здійснено груповий і кластерний аналіз професій за рівнями використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Відтак зазначена методологія окреслила перспективи розвитку ринку праці та трансформації його кон'юнктури в Україні, надавши можливість сформувати низку рекомендацій для закладів вищої освіти, які готують фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна й архівна справа». Рекомендації полягають у визначенні шляхів реалізації новаторської змістової компоненти навчальних дисциплін та сучасних методів навчання, які мають забезпечувати якісну підготовку майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери, а також бібліотечної і архівної справи, яка відповідала б сучасним вимогам ринку праці, а також зумовлювала зростання попиту на випускників цього фаху в майбутньому.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, а розв'язання поставлених завдань надало можливість сформулювати такі висновки:

1. Дослідження процесу становлення та розвитку документознавчої освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. зумовило використання методології міждисциплінарних досліджень, основу якої становить комплекс підходів, методів, теорій і концепцій, властивих різним галузям наукового знання, зокрема педагогіці, історії, філософії, документознавству.

На основі методологічних підходів і аналізу поняттєво-термінологічного апарату уточнено сутність і зміст поняття «освітній простір», поява якого була пов'язана зі становленням новітньої гуманістично орієнтованої парадигми освіти та поглибленням глобалізаційних процесів усіх сфер діяльності суспільства, серед іншого й системи освіти. Освітній простір є складною ієрархічною одиницею, в межах якої реалізуються механізми створення єдиного Європейського освітнього й наукового простору та відбуваються інтеграційні процеси. Одним зі складників освітнього простору на мезорівні є освітнє середовище закладу вищої освіти, який становить цілісну педагогічно організовану систему умов (педагогічних, психологічних, організаційних, матеріальних та ін.), чинників, можливостей, ресурсів, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію її творчого потенціалу в процесі професійної підготовки фахівців, серед усього також фахівців з документознавства.

Зазначено, що в сучасних умовах суспільного розвитку спостерігається зростання ролі як самого документа, так і інформаційних процесів у всіх видах людської діяльності. Особливого значення набуває організація раціонального документно-інформаційного забезпечення управління у низці підприємств та установ, органах державного управління, яке ускладнене без фахово підготовлених компетентних документознавців. Відтак професійна підготовка фахівців документно-інформаційної сфери здійснюється у системі документознавчої

освіти, предметом комплексного вивчення якої є документ як системний об'єкт, формуючи у здобувачів вищої освіти професійні компетентності, які передбачені життєвим циклом документів, що функціонують у соціально-економічних процесах суспільства.

2. Здійснений історико-педагогічний і проблемно-хронологічний аналіз дав змогу виокремити історичні передумови (суспільно-політичні, соціально-економічні та інформаційно-технологічні) й основні етапи становлення та розвитку документознавчої освіти в Україні впродовж досліджуваного періоду:

– *перший етап «Становлення» (охоплює період з 1994 до 2003 р.)* – характеризується передовсім оформленням документознавства в самостійну наукову дисципліну та розбудовою наукової й освітньої інфраструктури в Україні. Так, було організовано (1994) Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, діяльність якого зосереджувалася на всебічному дослідженні різних аспектів документознавчої проблематики здебільшого пов'язаних із нормативним, методичним і науковим забезпеченням організації діловодства. Водночас у системі вищої освіти розвивалася мережа закладів вищої освіти та культури, в яких започаткувалася підготовка фахівців з нової для того часу спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність».

Окрім того, особливістю першого етапу становлення вітчизняної документознавчої освіти стала неузгодженість концептуальних підходів і розбіжність змістовного наповнення навчальних планів закладів вищої освіти до підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності.

– *другий етап «Уніфікація» (охоплює період з 2004 до 2007 р.)* – відзначається розробленням державного освітнього стандарту зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Розробники стандарту ставили за мету уніфікувати чинні підходи до формування змісту та організації освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери. Цей нормативний документ відображав інформаційну концепцію фахової підготовки загалом, закріплював п'ять базових змістових блоків навчальних дисциплін, таких як загальнонауковий, документознавчо-архівний, інформаційно-аналітичний, комп'ютерно-технологічний, управлінський.

З актуалізацією наукових досліджень у галузі інформаційних наук, розширенням їх конгломерату в цей же період часу дослідники вказують на міждисциплінарний зв'язок документознавства із теорією та практикою соціальних комунікацій, який обумовив змістове та структурне оновлення документознавчої освіти в Україні, зокрема включення наукової спеціальності «Документознавство, архівознавство» (2007) до наукової галузі знань «Соціальні комунікації».

– *третій етап «Розвиток» (охоплює період з 2008 до 2013 р.)* – вирізняється активним розвитком вітчизняної документознавчої освіти та істотними здобутками науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти. Аналіз наукових джерел свідчить про актуалізацію педагогічних досліджень щодо цілеспрямованого впровадження та реалізації компетентнісного підходу в систему вищої документознавчої освіти; формування особливого комплексного

наукового напрямку дослідження – документознавча професіологія, що забезпечує синтез теоретичного знання і практичного досвіду феномену професії та професійної діяльності, формування відповідного рівня професіоналізму, ціннісних орієнтацій фахівців у сфері документознавства та інформаційної діяльності; накопичення інформаційних масивів високоякісних наукових і навчальних видань з історії та теорії документознавства, які й на сьогодні відіграють важливу роль у забезпеченні освітнього процесу.

– *четвертий етап «Реформування» (охоплює період з 2014 р. до сьогодні)* – характеризується процесами реформування, зміною освітньої парадигми в Україні, інтеграцією національної освіти в європейський освітній та науковий простори. Безумовно, ці процеси позначилися на сформованій, чинній системі документознавчої освіти. Відповідно до освітнього законодавства відбулося затвердження нової назви інтегрованої спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», яка об'єднала три змістові напрями освіти (документно-інформаційна діяльність, бібліотечна та архівна справи), враховуючи досягнення вітчизняної документознавчої освіти та вимоги європейських стандартів освіти з метою створення нової генерації фахівців.

3. На підставі ретроспективного аналізу підходів до формування і реалізації змістового компонента освітніх програм і навчальних планів підготовки фахівців з документознавства та інформаційної діяльності з'ясовано, що ключові підходи до змістового наповнення документознавчої освіти ґрунтуються на концепціях розвитку українського документознавства. У період з 1994 до 2015 р. змістовий компонент підготовки відображав власне слабкі міжпредметні зв'язки фундаментальних і професійно орієнтованих циклів навчальних дисциплін; дещо різноплановий та недоцільний за змістовим наповненням перелік дисциплін навчальних планів освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст» і «магістр»; труднощі у дотриманні структурно-логічних схем викладання дисциплін задля забезпечення ефективності формування знань, умінь і навичок. Визначено, що розв'язання цих проблем науково-педагогічні колективи вбачали у процесі стандартизації змісту документознавчої освіти з урахуванням суспільно-економічних та інформаційно-технологічних змін, який почав здійснюватися 2010 р. і розвиватися на якісно новому підґрунті, відповідно до вимог європейських освітніх стандартів.

4. На основі закордонних джерел проаналізовано освітні програми та окремі елементи організації освітнього процесу і виділено особливі характеристики системи професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери у вищій школі розвинених країн світу. Вважаємо, що міжнародний освітній досвід дає можливість переглянути вітчизняну систему та зміст документознавчої освіти з метою їх удосконалення, може бути корисним науково-педагогічним і педагогічним працівникам при розробці стандартів вищої освіти, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм для відповідних рівнів вищої освіти в межах спеціальності.

5. Окреслено загальні та фахові компетенції фахівців документно-інформаційної сфери як передумови реалізації компетентнісного підходу в документознавчій освіті. Здійснено комплексний аналіз диференціації низки

структур компетенцій, розроблених вітчизняними вченими, які намагалися вибудувати єдину систему професійних компетенцій документознавця. Водночас проаналізовано вимоги міжнародних професійних асоціацій та організацій, залучених до акредитації освітніх програм підготовки, до рівня сформованості професійних компетенцій та особистісних якостей як документознавців, так й інформаційних фахівців. Доведено, що виокремлення та усвідомлення професійних компетенцій в процесі підготовки майбутніх фахівців на сучасному етапі реформування української освіти та її інтеграції в європейський простір вищої освіти та науки, є засобами професійного становлення і розвитку особистості, фахового удосконалення, кар'єрного зростання у документно-інформаційній діяльності, бібліотечній, а також архівній справах.

6. З використанням методології педагогічного прогнозування, на основі досить суттєвого чинника впливу на соціально-економічну систему та ринок праці – «комп'ютеризація», виявлено закономірності у групах і кластерах професій документно-інформаційної сфери, які дали нам підставу для формування низки рекомендацій щодо визначення подальшого розвитку освітньої системи підготовки у закладах вищої освіти фахівців нового типу, професіоналів із раціональної організації, модернізації та підвищення рівня ефективності документно-інформаційного забезпечення діяльності у виробничій та невиробничій сферах, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, а також запроваджувати інновації у галузь інформаційної, бібліотечної та архівної справ.

7. У результаті проведеного дослідження виявлено особливості, проаналізовано змістовий компонент підготовки, узагальнено теоретичні та практичні засади розвитку вітчизняної документознавчої освіти у контексті євроінтеграційних процесів наприкінці XX – початку XXI ст. задля підвищення рівня ефективності підготовки фахівців на сучасному етапі, з метою забезпечення їх мобільності, конкурентоспроможності на українському та європейському ринках праці.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблеми і потребує подальших наукових пошуків, а саме: аналіз розвитку документознавчої освіти в українській та зарубіжній педагогічній думці досліджуваного періоду; вивчення історичного досвіду професійної підготовки кадрового забезпечення документно-інформаційної сфери в Україні; дослідження особливостей системи підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справ за кордоном; пошук і впровадження сучасних технологій організації дистанційного навчання в системі неперервної документознавчої освіти тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Бриль Ю. О. Процес реформування документознавчої освіти в контексті європейської інтеграції України. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний*

журнал. 2017. № 8 (151). С. 151–159. (Журнал індексується міжнародною наукометричною базою «Index Coprnicus» ICV 2016: 49.83).

2. Бриль Ю. О. Професійна підготовка фахівців з керування документаційними процесами на сучасному етапі розвитку освіти на основі міжнародного досвіду. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць*. 2017. Вип. 5 (80). С. 29–44. (Збірник індексується міжнародною наукометричною базою «Index Coprnicus» ICV 2015: 51.55).

3. Бриль Ю. О. Ретроспективний аналіз проблеми становлення та розвитку документознавчої освіти в Україні. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2017. № 4. С. 31–41. (Вісник індексується міжнародною наукометричною базою «Index Coprnicus» ICV 2015: 53.99; ICV 2016: 58.82).

4. Бриль Ю. О. Становлення освітнього простору як складової професійної підготовки фахівців-документознавців. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. 2017. № 4 (59). С. 59–68.

5. Бриль Ю. О. Практика формування та реалізації змістового компоненту документознавчої освіти в Україні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2018. Вип. 1. С. 54–63. (Вісник індексується міжнародною наукометричною базою «Index Coprnicus» ICV 2015: 44.48; ICV 2016: 52.03).

6. Бриль Ю. О. Педагогічне прогнозування документознавчої освіти в умовах комп'ютеризації. *Science, Research, Development Pedagogy : monografia rokonferencyjna*. Warszawa, 2018. С. 81–88.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Бриль Ю. О. Значення документознавчої освіти в Україні. *Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики* : матеріали науково-теоретичної конференції (Київ, 21–22 березня 2013 р.). Київ : НАКККіМ, 2013. С. 74–76.

8. Бриль Ю. О. Зміст професійної підготовки фахівця зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» в Україні. *Документ, мова, соціум: теорія і практика* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11–12 квітня 2013 р.). Київ : НАКККіМ, 2013. С. 6–7.

9. Бриль Ю. О. Роль вищих навчальних закладів культури України у підготовці фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» Україні. *Трансформаційні процеси в освіті і культурі* : матеріали Міжнародної науково-творчої конференції (Одеса, Київ, Варшава, 24–25 квітня 2013 р.). Київ : НАКККіМ, 2013. С. 175–178.

10. Бриль Ю. О. Особливості професійного становлення особистості фахівця з документознавства та інформаційної діяльності. *Освіта і наука в Україні* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Дніпропетровськ, 21–22 червня 2013 р.). Дніпропетровськ : Роял Принт, 2013. С. 189–191.

11. Бриль Ю. О. Місце професії документознавця в системі професійної класифікації України. *Пріоритети сучасних суспільних наук в трансформаційних*

Умовах : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 22–23 листопада 2013 р.). Львів : ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2013. С. 71–75.

12. Бриль Ю. О. Роль документознавчої професіології в підготовці фахівців документно-інформаційної сфери. *Документ, мова, соціум: теорія та практика* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 10–11 квітня 2014 р.). Київ : НАКККиМ, 2014. С. 7–9.

13. Бриль Ю. О. Роль фахівців документно-інформаційної сфери в організації документаційного забезпечення управління. *Великі війни, великі трансформації: історична соціологія 20-го століття, 1914–2014* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27–28 листопада 2014 р.). Київ : НТУУ «КПІ», 2014. С. 265–266.

14. Бриль Ю. О. Інтеграція вищої освіти України в європейський освітній простір: нормативно-правове забезпечення. *Розвиток суспільних наук: європейські практики та національні перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 28–29 листопада 2014 р.). Львів : ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2014. С. 44–47.

15. Бриль Ю. О. Спеціальність та спеціалізація з управління документацією в закордонних освітніх інституціях. *Держава та глобальні соціальні зміни: історична соціологія панування та спротиву в епоху модерну* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 26–27 листопада 2015 р.). Київ : Талком, 2015. С. 568–570.

16. Бриль Ю. О. Реформування документознавчої освіти в Україні. *Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Дніпропетровськ, 4–5 грудня 2015 р.). Дніпропетровськ : Роял Принт, 2016. С. 189–190.

17. Бриль Ю. О. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців документно-інформаційної сфери. *Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах* : матеріали Всеукраїнської наукової конференції (Дніпропетровськ, 29–30 квітня 2016 р.). Дніпропетровськ : Роял Принт, 2016. С. 248–250.

18. Бриль Ю. О. Формування інформаційної культури майбутнього документознавця у процесі професійної підготовки. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 28–29 жовтня 2016 р.). Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 137–139.

19. Бриль Ю. О. Професійні ціннісні орієнтації у фаховій підготовці документознавців. *Формування цінностей особистості: європейський вектор і національний контекст* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дрогобич, 26–27 жовтня 2017 р.). Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2017. С. 44–47.

АНОТАЦІЇ

Бриль Ю. О. Розвиток документознавчої освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів (кінець XX – початок XXI століття). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню розвитку документознавчої освіти в Україні наприкінці XX – початку XXI ст., визначенню і характеристиці періодизації історичного становлення, а також розвитку системи професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери, її змістового компонента з урахуванням процесів реформування української освіти та євроінтеграції.

У дисертації висвітлено методологічні підходи та здійснено аналіз поняттєво-термінологічного апарату дослідження; проаналізовано історичні передумови, з'ясовано особливості становлення та виділено основні етапи розвитку документознавчої освіти в Україні у контексті євроінтеграційних процесів; охарактеризовано підходи до формування і реалізації змістового компонента освітніх програм з документознавства та інформаційної діяльності з урахуванням суспільно-економічних змін досліджуваного періоду; висвітлено особливості міжнародного освітнього досвіду підготовки фахівців документно-інформаційної сфери; розглянуто процес реалізації компетентнісного підходу в систему вищої документознавчої освіти; окреслено подальші перспективи розвитку вітчизняної документознавчої освіти з використанням методології педагогічного прогнозування.

Ключові слова: документознавча освіта, євроінтеграційні процеси, компетентнісний підхід, освітній простір, педагогічне прогнозування.

Бриль Ю. А. Развитие документоведческого образования в Украине в контексте евроинтеграционных процессов (конец XX – начало XXI века). – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко, Дрогобыч, 2018.

Диссертация посвящена исследованию развития документоведческого образования в Украине в конце XX – начале XXI в., определению и характеристике периодизации исторического становления, а также развития системы профессиональной подготовки специалистов документно-информационной сферы, ее содержательного компонента с учетом процессов реформирования украинского образования и евроинтеграции.

В диссертации освещены методологические подходы и осуществлен анализ понятийно-терминологического аппарата исследования; проанализированы исторические предпосылки, выяснены особенности становления и выделены основные этапы развития документоведческого образования в Украине в

контексте евроинтеграционных процессов; охарактеризованы подходы к формированию и реализации содержательного компонента образовательных программ по документоведению и информационной деятельности с учетом общественно-экономических изменений исследуемого периода; освещены особенности международного образовательного опыта подготовки специалистов документно-информационной сферы; рассмотрен процесс реализации компетентного подхода в системе высшего документоведческого образования; обозначены дальнейшие перспективы развития отечественного документоведческого образования с использованием методологии педагогического прогнозирования.

Ключевые слова: документоведческое образование, евроинтеграционные процессы, компетентный подход, образовательное пространство, педагогическое прогнозирование.

Bryl Y. O. The Development Education of Document Study in Ukraine in the Context of European Integration Processes (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century). – Qualification scientific work on the rights of manuscript.

Thesis for the Degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.01 – General Pedagogy and History of Pedagogy. – Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Drohobych, 2018.

The dissertation is devoted to the education of document study development in Ukraine at the end of the XXth – the beginning of the XXIst century, as well as the definition and main features of historical formation periodization. It is revealed also the development of the specialists professional training system in the documentary and informational sphere, its content components, taking into account the processes of reforming Ukrainian education and European integration.

It is postulated that there is an increase of the role of both the document itself and information processes in all types of human activity in modern circumstances. The organization of information document-management software in number of enterprises and institutions, public administrations is very important, and it is hard to realize without professionally trained competent personnel specialized in documentation.

The purpose of the research is determined as the identifying features, analysis content component of management, generalization of theoretical and practical grounds of education of document study development in Ukraine in the context of European integration processes within the investigated period.

The subject of research is the higher education in documentary sphere in Ukraine. The subject of the study is the formation and development of the professional training system of specialists in the documentary and informational sphere in Ukraine and its content component in the context of European integration.

The main range of research methods are outlined: general scientific, interdisciplinary, terminological, problem-chronological, historical-system, historical-comparative methods, group and cluster analysis, pedagogical forecasting.

The analysis of the conceptual terminology of the research, in particular «educational space», «educational environment» is made, the notions of «document»,

«electronic document», «education of document study», «competence of a specialist in documentation and information activities» are clarified.

The periodization of the national education of document study development is presented. There are four stages: the first stage from 1994 to 2003 embraces processes of formation of the education of document study system in Ukraine; the second stage from 2004 to 2007 embraces unification of approaches to the training of specialists in documentation and information activities in higher education institutions; the third stage from 2008 till 2013 includes active development education of document study; the fourth stage from 2014 to the present represents reformation of the functioning system of training future specialists in documentary and informational sphere, as well as approval of the new title of the integrated specialty «Information, Library and Archival Affairs».

The approaches to the formation and implementation of the content component of educational programs in document science and information activities by higher education institutions and culture of Ukraine are described, taking into count socio-economic changes of the studied period (the end of the XXth – the beginning of the XXIst century). The educational programs, forms of training and separate elements of the organization of specialists education in documentary and informational sphere in the developed countries' higher schools (in such countries as the USA, Canada, Great Britain, Ireland, Denmark, France, Spain, Italy and Australia) are analyzed.

The process of implementation of the competence approach in education of document study is considered. In particular, national researchers impact concerning the structure of professional documentary competences and professional associations requirements to the level of professional competences of specialists in documentation and information activities are analyzed.

The further prospects of the national education of document study development using of pedagogical forecasting methodology in terms of changing the labor market conditions and the influence of computerization and technological innovations on the profession of documentary and information sphere are outlined.

The dissertation solves the problem of establishing of historical and pedagogical grounds education of document study development at the end of the XXth – the beginning of the XXIst century. It proposes a number of recommendations for the improvement of vocational education of document study in the conditions of strengthening of the European integration tendencies in Ukraine.

Key words: education of document study, process of European integration, competent approach, educational space, pedagogical a prediction.

Підписано до друку 25.09.2018 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Вид. арк. 0,9. Зам. 211. Тираж 100. Друк на ризографі.

Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка
82100 Дрогобич, вул. І. Франка, 24.